

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2001/237

Karar Sayısı : 2004/16

Karar Günü : 17.2.2004

Resmi Gazete tarih/sayı: 5.5.2004/25453

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN MAHKEMELER :

1- Ankara 11. Sulh Ceza Mahkemesi (Esas:2001/237)

2- Sandıklı Asliye Ceza Mahkemesi(Esas:2002/129)

İTİRAZLARIN KONUSU : 25.10.1963 günlü, 353 sayılı "Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu"nın 20. maddesinin Anayasa'nın 2., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bakılmakta olan davalarda, 353 sayılı "Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu"nın 20. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler iptali istemiyle başvurmuşlardır.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

25.10.1963 günlü, 353 sayılı "Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu"nın itiraz konusu 20. maddesi şöyledir:

"MADDE 20 - Muvazzaf ve yedek er ve erbaşların ve yedek subay ve yedek askeri memurların askere girmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davalarda ilk ve son soruşturma işlemleri askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarmayı gerektiren suçlardan sanık yedeksubay, yedek askeri memur ve yedek astsubaylar hakkında bu hüküm uygulanmaz.

Yedek asker kişiler askeri hizmet esnasında sadece Türk Ceza Kanununa veya diğer ceza kanunlarına aykırı eylemlerinden dolayı askerliklerini bitirmelerinden sonra adliye mahkemelerine verilebilirler.

Savaş halinde, silah altında bulunan veya silah altına çağrılan bütün asker kişiler aleyhine adliye mahkemelerinde kovuşturma yapılacak suçlardan ağır hapis ve aşağı haddi beş sene ve daha ziyade hapis cezasını gerektirenler müstesna olmak üzere, sanık bulundukları

diğer suçlara ait davalarda ilk ve son soruşturma işlemleri barışa veya askerliklerinin bitimine kadar geri bırakılır.

Savaş halinde bütün asker kişilerin askeri mahkemeye tabi suçları için yapılacak soruşturmada yazılı suçlar hariç olmak üzere hazırlık soruşturması ve duruşma işlemleri barışa veya askerliklerinin bitimine kadar geri bırakılır. Ancak nezdinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amiri askeri menfaat ve zorunluklar karşısında geri bırakma hükümlerinin uygulanmamasını askeri savcıdan istiyebilir.

A) Ağır hapis ve aşağı haddi beş sene ve daha ziyade hapis cezasını gerektiren suçlar,

B) Askeri Ceza Kanununun 3 üncü babının birinci, üçüncü (63/1, 76, 77 nci maddeleri hariç), dördüncü, beşinci (82, 83, 84, 95 inci maddeleri hariç), yedinci fasıllarında yazılı suçlar,

C) Askeri Ceza Kanununun 130, 131, 137 ve 152 nci maddelerinde yazılı suçlar.

Geri bırakma süresi içinde zamanaşımı işlemez."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararlarında itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, birleştirilen dosyalarda 1.5.2001 ve 11.9.2002 tarihlerinde yapılan ilk incelemeler sonucunda, dosyalarda eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararları ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kural, dayanılan Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Birleştirme Kararı

25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesinin birinci fıkrasının iptali istemiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin 2002/129 esas sayılı dosyanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle 2001/237 esas sayılı dava dosyası ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, 2002/129 sayılı dosyanın esasının kapatılmasına, incelemenin 2001/237 esas sayılı dava dosya üzerinden yürütülmesine, 17.2.2004 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B- Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa o

hükümün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve Mahkeme'nin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.

25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesinin birinci fıkrası dışında kalan bölümü, ilgililerin silah altına alınmadan önce işledikleri yukarı haddi bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ilişkin olmadığından bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmayan, bu bölüme ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE, 17.2.2004 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

C- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararlarında; itiraz konusu kuralın hem asker ve sivil kişiler, hem de asker kişiler arasında eşitsizliğe yol açtığı, daha hafif bir cezayı gerektiren suç işlediği iddia olunan kişinin yargılanmasının askerliğinin bitimine kadar geri bırakılmasına karşın, daha ağır bir cezayı gerektiren suçla yargılanan kişiye böyle bir hak tanınmaması suretiyle, savunma hakkından da tam olarak yararlandırılmadığı, bu durumun "...davaların en az giderle ve mümkün olan sürede sonuçlandırılması..." kuralı ile de bağdaşmadığı, bu nedenlerle kuralın, Anayasa'nın 2, 10, 36 ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir. Bu bağlamda hukuk devletinde yasakoyucu, sadece yasaların Anayasa'ya değil, Anayasa'nın da hukukun evrensel ilkelerine uygun olmasını sağlamla yükümlüdür.

Anayasa'nın 10. maddesinde "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." denilmektedir. Bu kural birbiri ile aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını, ayrıcalıklı kişi ve toplulukların yaratılmasını engellemektedir. Aynı durumda olanlar için farklı düzenlemeler getirmek hem eşitlik ilkesine hemde hukukun temel kurallarına aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, mutlak ve eylemli eşitlik olmayıp hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir.

353 sayılı Yasa'nın "Davaların geri bırakılması" başlıklı 20. maddesinin itiraz konusu birinci fıkrasında, muvazzaf ve yedek er ve erbaşların ve yedek subay ve yedek askeri memurların askere girmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davalarda ilk ve son soruşturma işlemlerinin askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılacağı öngörülmektedir.

Aynı suçu işlediği iddia olunan sivil kişilerden yargılama sürecinde asker olduğu tespit edilenler, asker olmayanlarla aynı hukuksal konumda değildir. Bu bakımdan, aynı suçu sivil konumda iken işleyen ancak daha sonra, vatan hizmeti ödevini yerine getirmek amacıyla "asker kişi" sıfatını kazanarak farklı bir hukuksal konuma geçen ve bu durumu devam eden kişilerin, aynı suçu işleyen sivil kişilerle ayrı kurallara bağlı tutulması eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz.

İtiraz konusu kuralda, sadece muvazzaf ve yedek er ve erbaşların ve yedek subay ve askeri memurların askere girmeden veya silah altına çağrılmadan önce işledikleri bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davalarının askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılması, bunun dışında kalan asker kişilerin aynı türden suçlarına ait davaların geri bırakılmaması bu kişilerin farklı konumda olmaları nedeniyledir.

Öte yandan, bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar ile bir yılı aşan şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlar aynı nitelikte değildir. Yasakoyucu, bu suçlar bakımından Anayasa'nın 72. maddesinde öngörülen vatan hizmetinin aksatılmamasını, suçun koruduğu değere göre daha önemli saymış ve değerler tartısında ona öncelik vermiş, buna karşılık daha ağır suçların koruduğu değer karşısında böyle bir öncelik düzenlemesine gerek görmemiştir.

Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında, "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*" denilmektedir. Tüm hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak, özellikle ceza davalarında, suçlanan veya herhangi bir nedenle mahkeme kararı bekleyen kişinin, uzun süre, davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını önlemektir. Adil yargılamanın bir gereği olarak, yargı organı kadar, yasakoyucu da yargının kuruluş ve işleyişine ilişkin yasaları düzenlerken bu ilkeye uymak, gereksiz yere yargılamanın uzamasına neden olacak düzenlemelerden kaçınmak zorundadır.

Anayasa'nın 72. maddesinde "*Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya yerine getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir*" denilmektedir. Bu kuralla, vatan hizmeti, yalnız hak değil aynı zamanda ödev olarak tanımlanmış ve vatan hizmetinin silahlı kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağını düzenleme işi, yasakoyucunun takdirine bırakılmıştır.

Askerlik hizmetinin aksamadan ve kesintiye uğramadan yürütülmesi amacıyla, hafif nitelikte olan bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davaların geri bırakılacağına ilişkin itiraz konusu kuralla devlet, cezalandırma hakkından feragat etmediği gibi davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkı da engellenmemektedir.

Anayasa'nın ve ceza hukukunun temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla cezalandırmada güdülen amacı da gözeterek hangi eylemlerin suç sayılacağını ve bunlara verilecek cezanın türü ve miktarı ile artırım ve indirim nedenlerini saptayabilen ve Anayasa'nın 72. maddesine göre, askerlik hizmetinin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağını belirlemeye yetkili olan yasakoyucu, askerlik hizmetinin kesintiye uğramasını engellemek amacıyla hafif nitelikte sayılabilecek bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davaları askerlik süresinin sonuna bırakmak suretiyle askerlik hizmetinin aksamadan, sağlıklı biçimde yürütülmesi ve askeri disiplinin sağlanması ve korunmasıyla elde edilebilecek kamu yararının önemini gözetmiştir.

Bu bakımdan hafif nitelikte sayılabilecek suçlara ait davaların ilk ve son soruşturma işlemlerinin askerlik bitimine kadar geri bırakılmasını öngören yasa kuralı Anayasa'nın 141. maddesine aykırı değildir.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşru vasıta ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu hükme bağlanmıştır. Evrensel konumu nedeniyle insanlığın ortak değerlerinden sayılan savunma hakkı, bir sanığın, hak arama hürriyeti içinde yer alan iddia ve adil yargılama haklarıyla birlikte en önemli haklardan birini oluşturmaktadır. Yasa kuralı, başta savunma hakkı olmak üzere yargılama sürecindeki diğer hak ve güvencelerden yararlanılmasına engel değildir. Her ne kadar daha fazla cezayı gerektiren bir suçu için davası geri bırakılmayan asker kişinin savunma hakkını, davası ertelenecek olana göre daha sınırlı kullanacağı söylenebilirse de bunu savunma hakkının 13. maddede öngörülen ilke ve ölçütlere aykırı bir sınırlandırması olarak görmek mümkün değildir. Çünkü somut olaylarda yargıçlar sanıkların savunma haklarını gereği gibi kullanabilmeleri için yeterli olanakları sağlamak zorundadır.

Açıklanan nedenlerle Yasa kuralı Anayasa'nın 2., 10., 36. ve 141. maddelerine aykırı değildir. İstemin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

25.10.1963 günlü, 353 sayılı "Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu"nın 20. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 17.2.2004 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Mustafa BUMİN	Sacit ADALI	Ali HÜNER
Üye	Üye	Üye
Fulya KANTARCIOĞLU	Ertuğrul ERSOY	Tülay TUĞCU
Üye	Üye	Üye
Ahmet AKYALÇIN	Mehmet ERTEN	Mustafa YILDIRIM
Üye		Üye
Cafer ŞAT		Fazıl SAĞLAM